

ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ

Before ਐਸ.ਐਸ.ਦੁਲਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਮ ਚੰਦ ਪੰਡਿਤ ਜੇ.ਜੇ.

ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਲਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ, -ਅਪੀਲੈਂਟਸ

ਬਨਾਮ

ਡਿਪਟੀ ਕਸਟਡੀਅਨ-ਜਨਰਲ, ਇਵੈਕੂਈ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ, ਅਤੇ ਹੋਰ, -ਜਵਾਬਦਾਤਾ

ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਨੰ. 151 ਆਫ 1959

ਵਿਸਥਾਪਿਤ ਵਿਅਕਤੀ (ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ) ਐਕਟ (1954 ਦਾ XLIV) - ਐੱਸ. 9—ਦਾ ਦਾਇਰੇ—ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਾਦ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ — ਕੀ ਉਹ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਅਫਸਰ ਜਾਂ ਸੈਟਲਮੈਂਟ, ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸਥਾਪਿਤ ਵਿਅਕਤੀ (ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ) ਐਕਟ, 1954 ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਰਾਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਕੌਣ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਅਫਸਰ ਜਾਂ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਕੋਲ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਭੇਜਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਧਾਰਾ 9 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਿਵਾਦ ਸੰਯੁਕਤ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਜਾਂ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਹੱਕ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਵਾਰਸ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਲੈਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਸੈਕਸ਼ਨ 9 ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਾਂ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਵਿਵਾਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਹੈ ਜੋ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਵੰਡ ਬਾਰੇ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ

ਸੀ ਜੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ

-2-

ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਕਿ ਡਿਸਪਲੇਸਡ ਪਰਸਨ (ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਸੋਬਾ) ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ।

15 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1959 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1127, 1957 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਜੀ.ਡੀ. ਖੋਸਲਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 10 ਅਧੀਨ ਅਪੀਲ।

ਐਚ.ਐਸ.ਗੁਜਰਾਲ, ਵਕੀਲ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਐਚ.ਐਲ. ਸਰੀਨ, ਐਚ.ਐਲ. ਸਿੱਬਲ ਅਤੇ ਐਨ.ਐਲ. ਢੀਂਗਰਾ, ਵਕੀਲ, ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ।

ਨਿਰਣਾ

ਦੁਲਟ, ਜੇ.—ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕੱਠੇ ਦੋ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਰੈਫਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਤੱਥ ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕੁਝ ਮੁੱਖ ਤੱਥ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇੱਕ ਨੰਦ ਲਾਈ, ਜੋ ਹੁਣ ਮਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖੀ ਜਾਇਦਾਦ ਖਰੀਦੀ ਪਰ ਇਹ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ਜ਼ਮਾਨਤ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨੰਦ ਲਾਈ, ਇਸ ਲਈ, ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੀ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਨੰਦ ਲਾਈ ਦੁਆਰਾ ਖਰੀਦੀ ਗਈ। ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਂਝੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀ। ਮੁਦਈ ਆਖਰਕਾਰ ਸਫਲ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੇ ਵਾਰਸ 1000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਰਕਮ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ। 646-50. ਮੁਦਈਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਰਚੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਪ੍ਰੀਵੀ

ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਫਰਮਾਨ 30 ਅਪ੍ਰੈਲ 1945 ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਨੰਦ ਲਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਭਾਰਤ ਆ ਗਈਆਂ। ਨੰਦ ਲਾਈ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ

-3-

ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਜਾਇਦਾਦ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਵਿਰੁੱਧ ਫਾਂਸੀ ਵਿਚ ਖਰੀਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੇ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਹ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ । ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਪਰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮਾਲ ਸਹਾਇਕ, ਜਿਸਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੇ 24 ਜਨਵਰੀ, 1953 ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਡਿਪਟੀ ਕਸਟੋਰੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਬਿੰਦੂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉੱਤਮ ਚੰਦ, ਇਵੈਕੂਸ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫਰਮਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਨੰਦ ਲਾਈ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਪਰ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਨੰਦ ਲਾਈ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨੰਦ ਲਾਈ ਨੇ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਕਸਟਡੀਅਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਰਿਵੀਜ਼ਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਮਾਮਲਾ ਕਸਟਡੀ-ਜਨਰਲ ਕੋਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਿਮਾਂਡ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਆਈ, ਪਰ ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਡਿਸਪਲੇਸਡ ਪਰਸਨਜ਼ (ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ) ਐਕਟ, 1954 ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੂਰੇ ਨਿਕਾਸੀ ਸੰਪੱਤੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸਲਈ, ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। 24 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਮਾਲ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਸਟਡੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਅਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੁਕਮ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। 1953, ਅਤੇ ਉਹ ਹੁਕਮ ਨੰਦ ਲਾਈ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ। ਉਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਨੰਦ ਲਾਈ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਲੰਬਿਤ ਸੀ, ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਜੀ.ਡੀ. ਖੇਸਲਾ, ਜੇ., ਨੇ ਇਕੱਲੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਅਕ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਅੱਗੇ ਛੇ ਨੁਕਤੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਦਬਾਏ ਗਏ

ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 151 ਆਫ 1959 ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ।

-4-

ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਨੰਦ ਲਾਈ ਦੇ ਦਾਅਵੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕੁਝ ਉਸਦੇ ਦਾਅਵੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜ਼ਮੀਨ, 30 ਏਕੜ 3 ਕਨਾਲ 13 ਮਰਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮਿਉਂਸਪਲ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਨਕਦ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਉਹ ਖੇਤਰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ ਉਦਾਹਰਨ ਰੁਪਏ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 5,41,560, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਧਾ ਕੇ ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 6,76,590 ਹੈ। ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ 30 ਏਕੜ 3 ਕਨਾਲ ਅਤੇ 13 ਮਰਲੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਨੁਪਾਤਕ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਰਕਬਾ 9 ਏਕੜ 2 ਕਨਾਲ ਅਤੇ 12 ਮਰਲੇ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸੌਂਪੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਮਦਨ ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਨੰਦ ਲਾਈ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਨਗਦ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਹ 30 ਏਕੜ 3 ਕਨਾਲ ਅਤੇ 13 ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ 9 ਏਕੜ 2 ਕਨਾਲ ਅਤੇ 12 ਮਰਲੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ। ਇਹ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦਾਅਵੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਰੇ ਨੰਦ ਲਾਈ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ 9 ਏਕੜ 2 ਕਿਲੇ ਅਤੇ 12 ਮਰਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਜੋ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੀ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਡਿਸਪਲੇਸਡ ਪਰਸਨਜ਼ (ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ) ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਮਿਤੀ 30 ਅਕਤੂਬਰ, 1959 ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨੰਦ ਲਾਈ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੇ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਚੀਫ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਅਤੇ 7 ਜਨਵਰੀ, 1961 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਿਸਥਾਪਿਤ ਵਿਅਕਤੀ (ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ) ਐਕਟ, 1954 ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਵੋਲ. XVII-(2)1 ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਰਿਪੋਰਟਾਂ 743

ਸਹਾਇਕ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਝਗੜੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ 'ਤੇ ਚੀਫ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸਹਾਇਕ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤ੍ਰਹਾਂ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦਗੀ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ

-5-

ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰਬਰ 178 ਆਫ 1961) ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੀਫ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜੀ.ਡੀ. ਖੇਸਲਾ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ ਨੰਦ ਲਾਈ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ 15 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1959 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਨੰਦ ਲਾਈ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਾਅਵਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਫਾਂਸੀ ਵਿਚ ਖਰੀਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੇ ਵਾਰਸ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ। 646-5-0, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕਾਉਂਸਿਲ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਲਾਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਛੋਟੀ ਰਕਮ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਸੂਲੀਯੋਗ ਲਾਗਤਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸੀ। ਜੇਕਰ, ਇਸ ਲਈ, ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਨੰਦ ਲਾਈ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਮੁੜ ਵਸੋਬਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ, ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨੰਦ ਲਾਈ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਮਿਸਟਰ ਗੁਜਰਾਲ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਫ਼ਰਮਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ 'ਤੇ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਇਸ ਲਈ, ਮੁੱਖ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਡਿਪਟੀ ਕਟੋਡੀਅਨ ਨੇ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਨੰਦ ਲਾਈ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਰੱਦ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਅਵੈਧ ਸੀ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮਾਲ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ 'ਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਸਟਡੀ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ

ਗੁਜਰਾਲ ਹੁਣ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਲ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲ ਫੈਸਲਾ ਡਿਪਟੀ ਕਸਟਡੀਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਤਾਕਤ ਹੈ। ਇਵੈਕੂਈ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਐਕਟ ਦਾ

-6-

ਸੈਕਸ਼ਨ 12 ਨਿਗਰਾਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ, ਸਖਤੀ ਨਾਲ, ਸੈਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਾਲ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਇੱਛੁਕ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅੰਤਿਮ ਹੁਕਮ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਲ ਸਹਾਇਕ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ ਕਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਤਾਕੀਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਅਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1 ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰਾਲ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤਾ ਰੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ। ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਜਾਣੀ ਪਈ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਮਾਮਲਾ ਦੁਨੀਚੰਦ ਬਨਾਮ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ (1) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਨੋਟਿਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ, ਸਖਤੀ ਨਾਲ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰੁਕਣ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਡਿਪਟੀ ਕਸਟਡੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 226 ਅਧੀਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸਿੱਖਿਅਕ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਅੱਗੇ ਦੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਉਠਾਏ ਗਏ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੇ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਰੱਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੁਝ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਉਚਿਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਮਾਮਲਾ, ਜੋ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ

ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸਲ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜੇ ਕਟੌਤੀ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਹੇਲਡਿੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਜੇ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨੰਦ ਲਾਈ ਕੇਲ ਛੱਡੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਕਟੌਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਜਰਾਲ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ

-7-

ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਿਸਥਾਪਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਲ ਹੇਲਡਿੰਗਜ਼ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਟੌਤੀ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕਟੌਤੀਆਂ ਅਸਲ ਹੇਲਡਿੰਗਜ਼ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਤਾਂ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੱਟ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਢੁਕਵੇਂ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਹੀ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗਣਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਉਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਆ ਸਕੀਏ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਸਹੀ ਕੋਰਸ; ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਠਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਗੇ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਢੁਕਵੇਂ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਹੀ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗਣਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਉਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਥਾਰਟੀਜ਼ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਆ ਸਕੀਏ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਸਹੀ ਕੋਰਸ; ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਠਾਉਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਿਯਮ ਕਰਨਗੇ।

ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਦਬਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੁੱਖ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ,

ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਮੇਰੇ ਲਈ, ਸਹੀ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਨੇ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ (ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ 151 ਆਫ 1959) ਇਸ ਲਈ ਅਸਫਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਾਂਗਾ।

ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੇ ਖਰੀਦੀ ਸੀ, ਵਿੱਚ 9 ਏਕੜ, 2 ਕਨਾਲ ਅਤੇ 12 ਮਰਲੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼ਹਿਰੀ

-9-

ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਰਕਬਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਸ਼ਹਿਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੇ ਵਾਰਸ ਉਸ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਲੈਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। 6,00,000 ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਮਿਸਟਰ ਗੁਜਰਾਲ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ, ਜੋ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਨਗਦ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਸਹਾਇਕ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਆਰ.ਐਨ. ਮਾਹਨਾ ਨੇ ਆਪਣੇ 30 ਅਕਤੂਬਰ, 1959 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ, ਜਿਸ ਲਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ 30 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ। 3 ਕਨਾਲ ਅਤੇ ਮਰਲੇ, ਲਗਭਗ 9 ਏਕੜ, 2 ਕਨਾਲ ਅਤੇ 12 ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਖੇਜ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਸਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਨਗਦ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤਕ ਹਿੱਸਾ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਹੀਤਾ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਚੀਫ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੇਲ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਅਪੀਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸ਼੍ਰੀ ਸੀ.ਪੀ. ਸਪਰਾ ਨੇ 7 ਜਨਵਰੀ, 1961 ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਸਪਰਾ ਨੇ ਉਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਹਾਇਕ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਸੀ। ਡਿਸਪਲੇਸਡ ਪਰਸਨਜ਼ (ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9, ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ। ਉਸਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਸੀ ਅਤੇ ਡਿਸਪਲੇਸਡ ਪਰਸਨਜ਼ (ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ

ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੀ ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾਅਵੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ। ਉਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਇਹ ਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ:-

"ਜਿੱਥੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਹੈ (ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਰਿਤਕ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਦੇ ਵਾਰਿਸ-ਹਿਤ ਵਿੱਚ ਕੌਣ ਹਨ)

-10-

ਜਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਬਾਰੇ , ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, -

(a) ਜਿੱਥੇ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਅਫਸਰ ਦੁਆਰਾ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ;

(ਬੀ) ਜਿੱਥੇ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ* ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ, ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ। ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਅਫਸਰ ਜਾਂ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਕੋਲ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ।"

ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਹਵਾਲਾ ਚੀਫ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਸਧਾਰਨ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸੁਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਹਾਇਕ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਫਿਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੀਫ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਵਿਵਾਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਭੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਖੁਦ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਚੀਫ ਕੋਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਪਾਬੰਦ ਸੀ। ਚੀਫ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ-

"ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 9 ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਦਾਅਵੇ 'ਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ

ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਹੈ ਜੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਤਸਦੀਕ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੈ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਯੁਕਤ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਵਿਧਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀਆਂ ਜਾਂ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੇ ਕੇਸ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੈਕਸ਼ਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ

-11-

ਜੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਗਈ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਜਾਂ ਉਲਟ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।"

ਇਹ ਉਹ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਵਿਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਹੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸੈਕਸ਼ਨ 9 ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਇਰਾਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਲੈਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਕੌਣ ਹੈ, ਤਾਂ ਝਗੜੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਅਫਸਰ ਜਾਂ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਕੋਲ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਭੇਜਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਧਾਰਾ 9 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਿਵਾਦ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਜਾਂ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਝਗੜੇ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਹੱਕ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨੰਦ ਲਾਈ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨੰਦ ਲਾਈ ਦੇ ਵਾਰਸ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਲੈਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਮੌਜੂਦਾ ਪਟੀਸ਼ਨਰ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਾਅਵੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸੀ। ਸੈਕਸ਼ਨ 9 ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਾਂ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ 'ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਵਿਵਾਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਹੈ ਜੋ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ। ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ

ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਵੰਡ ਬਾਰੇ। ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇ ਪ੍ਰੀਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉੱਤਮ ਚੰਦ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਇਗੀਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਕਿ ਡਿਸਪਲੇਸਡ ਪਰਸਨਜ਼ (ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬਾ) ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ। ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਲਈ, ਚੀਫ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਸਪਰਾ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਗਲਤੀ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ

-12-

ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ 7 ਜਨਵਰੀ, 1961 ਦਾ ਹੁਕਮ, ਇਸ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰ. 178 ਆਫ 1961), ਚੀਫ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 7 ਜਨਵਰੀ, 1961 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਵਾਂਗਾ ਕਿ ਚੀਫ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਪੀਲ ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਸਬੰਧਤ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗਾ।

ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਮੈਂ ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਪੰਡਿਤ, ਜੇ.—ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਖਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਹੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Govinder Singh

TRANSLATOR